

การสร้างสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชน อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น*

Creating Happiness with the Sangaha-Vatthu 4 of the Communities in Nong Song Hong District KhonKaen Province

วันชัย เมธาภินันท์, พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และโสวิทย์ บำรุงภักดิ์
Wanchai Metaapinunt, Phrama Mit Thitapanyo and Sowit Bamrungphak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: chai_apinunt@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาระัตถะของสังคหวัตถุ 4 ศึกษาสภาพที่เป็นความทุกข์ของชาวชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น และศึกษาการสร้างสุขด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า สาระัตถะของสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการสร้างสุขในพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการสงเคราะห์มนุษย์ให้อยู่รวมกันอย่างมีความสุข และเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้สร้างสามัคคี โดยผ่านทางการให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ปิยวาจา การพูดด้วยน้ำใจ คำกล่าวที่สุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีประโยชน์มีเหตุผลจงใจให้เชื่อมั่นเชื่อถือ อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม สมนัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย

สภาพที่เป็นความทุกข์ของชาวชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น มักเกิดสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความปลอดภัยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนมีสุขทุกข์คละกันไปในหลายมิติหลากหลายที่มา

*ได้รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2561; ตอบรับตีพิมพ์: 15 สิงหาคม 2561

Received: February 13, 2018; Accepted: August 15, 2018

ในส่วนของการสร้างสุขตามหลักสังคหัตถ์ 4 ของชุมชนอำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น จะเป็นการสร้างความสุขให้ประชาชนอำเภอนองสองห้องเชิงรุก ได้มีการจัดทำโครงการแบ่งปันทุกข์ บำรุงสุข เยี่ยมญาติ ยามแล้ง อันเป็นแนวทางในการสร้างสุขด้วยการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัย การกำจัดลูกน้ำยุงลายไข่เลือดออก การขึ้นทะเบียนเกษตรกรเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาล การสมานฉันท์ สามัคคีปรองดอง

คำสำคัญ: การสร้างสุข; หลักสังคหัตถ์ 4; ชุมชนอำเภอนองสองห้อง

Abstract

The aims of this research were: to study the essence of the principles of IV Sangahavatthu (saṅgahavatthu, bases of social solidarity) of the communities in Nong Song Hong district, KhonKaen province; to study the suffered conditions of people in the communities; to study the creation of happiness by the Sangahavatthu principles on the research area. This study was the qualitative research conducted through the study of Tipitaka, Commentaries, academic documents and related research.

The research results were as follows: Essence of the Sangaha-vatthu 4 and the principles of Buddhism on creating happiness is the human welfare principles to live happily together as well as the mental support for people to build unity through *Danā* which is hospitality, sacrifice, sharing, and giving things. It also supports people to do three main things such as *Piyavāca* which is informing and advising with kind, polite, useful, and reliable words, *Atthacariyā* which is useful or public benefit conducts including ethical promotion and improvement, and *Samānattatā* which is constancy acted by all people.

The sufferings of people in Nong Song Hong District, Khon Kaen Province is currently caused by social, economic, cultural, and security factors. Daily living of people is integrated with both happiness and sufferings in diverse dimensions.

Creating happiness with the Sangaha-vatthu 4 of the communities in Nong Song Hong District, Khon Kaen Province is proactively conducted with many interventions, e.g., project of relieving sufferings and keeping happiness for people who are affected by disasters, elimination of *Aedes Aegypti* larvae, farmer registration for being supported by the government, and reconciliation.

Keywords: Creating Happiness; Sangaha-vatthu 4; Communities in Nong Song Hong District

1. บทนำ

สังคมไทยได้รับกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาอยู่ในการรับรู้ของผู้คนในสังคม ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยนำมาทั้งสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์และโทษสู่สังคมไทย ขณะเดียวกันในโลกที่เชื่อมโยงคนเข้าหากันอย่างใกล้ชิด ทำให้เป็นปัญหาที่มนุษย์ต้องเผชิญวิกฤตการณ์ร่วมกันด้วยเรื่องการถูกเอารัดเอาเปรียบระหว่างรัฐ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อมนุษยชาติโดยทั่วถึงกัน ในปัจจุบันสังคมไทยก็มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมาตลอด เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่สงบจากการก่อการร้าย ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง มีการเบียดเบียนที่ซับซ้อนเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งนอกเหนือจากการเบียดเบียนระหว่างบุคคลต่อบุคคลอย่างซึ่งหน้า หรือชัดเจน ยังมีการเบียดเบียนที่เกิดขึ้นผ่านตัวกลาง เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ กลไกทางเศรษฐกิจ ระบบการตลาดและสถาบันในสังคม เป็นต้น (Visalo, 2003 : 232)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ตลอดช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ประชาชนในสังคมต้องเผชิญกับปัญหามากมาย ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความขัดแย้งทางด้านความคิด และปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ยังคงมีให้เห็นอย่างต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน กระทั่งต่อประชาชน ขาดการพึ่งพาอาศัยกัน ขาดความสัมพันธ์อันดี ความรักใคร่กลมเกลียว และการไว้วางใจกัน ส่งผลให้ชุมชนมีความสุขลดลง การพัฒนาทางการศึกษา การแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่างๆ การแลกเปลี่ยนความรู้ก็เปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อ

ปากท้องความสมบูรณ์ของชุมชน การพัฒนาชุมชนความสุขในตัวประชากรเหล่านั้น (Khumklong, 2010) การปรับโครงสร้างรากฐานของสังคมให้แข็งแรง เข้มแข็งขึ้น ด้วยการพัฒนาคนในสังคมทางด้านจิตใจ ให้เป็นคนดี มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ในชีวิตได้อย่างดีเพื่อความสงบสุขในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเห็นว่าการที่คนธรรมต่างๆ จะเจริญงอกงามขึ้นได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ดี การจัดระเบียบสังคมให้ดีงาม และเกื้อกูลแก่คุณธรรมดังกล่าวจึงมีความสำคัญมาก ด้วยเหตุนี้จึงมีหลักธรรมอยู่หลายประการที่ทำให้คนในสังคมและสภาพแวดล้อมได้รับการจัดสรรก่อให้เกิดชีวิตที่ดีร่วมกัน เพื่อให้คุณธรรมภายในเจริญงอกงาม (Bhikkhu, 2008 : 73)

พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นศาสนาแห่งสันติสุข เน้นการรู้จักให้อภัยอย่างแท้จริงเพราะพระพุทธศาสนา สอนให้เรามีความรัก รวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังปรากฏในวัฒนธรรมของสังคมไทยชาวพุทธ เมื่อเราพลั้งเผลอ ทำผิดต่อกัน เกิดความเข้าใจผิดกัน เกิดความขัดแย้งกันเราก็จะแสดงความรักความเมตตาและมักให้อภัยซึ่งกันและกัน ข้อนี้เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมคำสอนมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความคิด และการประพฤติปฏิบัติดีของคนไทย การทำความดีต่อกันในระหว่างวงศ์ญาติมิตรสหาย เป็นคุณธรรมสำคัญที่ต้องเอาใจใส่อย่างยิ่งเพราะ

สามารถสมัครสมาน ยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักใคร่กัน
ให้นึกถึงกันชุมชนที่ตั้งอยู่ด้วยความสุขสงบเพราะ
อาศัยศีล อาศัยสังคหธรรม คือ ธรรมเครื่องยึด
เหนี่ยวใจให้รักกัน เป็นความดีที่นิยมยกย่องเชิดชู
ของโลกทุกสมัย ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
โดยเฉพาะหลัก สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว
น้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกัน
ประกอบด้วย 1) ทาน เป็นการแบ่งปันวัตถุสิ่งของ
รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้
ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลือ
อุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้น
ด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้าง
นิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
ต่อกัน (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการ
แบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ เป็นความรู้
ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) การแบ่งปัน
เอกสารต่างๆ ที่ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะ
ช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อน โดยเป็นการ
แบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit
Knowledge) 2) ปิยวาจา คือ คำพูดที่ไพเราะ
พูดในสิ่งที่ประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ
พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่า
“ปิยวาจา” มีความสำคัญมากต่อการที่จะสร้าง
ชุมชนและสังคมไปสู่สังคมแห่งความสุข กระบวนการ
จัดการเพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit
Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้
ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นหลัก
3) อตถจริยา คือ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่
เป็นประโยชน์ การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่
เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge)

เป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดเจน
(Explicit Knowledge) ดังนั้น หากชุมชนใด
สามารถปลูกฝังให้สมาชิกมี “อตถจริยา” แล้ว
ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากอีกต่อไป ที่จะทำให้คนในชุมชน
มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการอยู่
ร่วมกัน โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้
แต่ขาดกำลังใจคนเพื่อนคนอื่นๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไป
ช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้สมาชิก
ในชุมชนเป็นกัลยาณมิตร และ 4) สมานัตตตา คือ
การมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย การเป็น
ผู้มีความสม่ำเสมอ จริ่งใจต่อกันจะช่วยให้เกิดความรู้
รู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกันและเป็นการสร้างความ
ไว้วางใจกันเชื่อใจกัน (Trust) เพราะถ้าคนในชุมชน
ไม่มีความไว้วางใจหรือไม่เชื่อใจกัน จึงถือได้ว่า
“สมานัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะพลัก
ดันให้คนในชุมชนเกิดการสามัคคี (Ketsripong,
2007 : 43-46)

พระพุทธศาสนาเห็นว่า สังคมที่มีความสุข
เป็นภาวะและลักษณะของความสงบ ที่ปราศจาก
การเบียดเบียนหรือความรุนแรง และมองว่าการอยู่
ร่วมกันโดยไม่มีทุกข์ ทั้งในมิติของบุคคลและสังคม
เป็นหลักประกันของความมั่นคงในชีวิต “เพราะ
หากปราศจากความมั่นคงเสียแล้ว ความสุขที่ถาวร
ก็ไม่สามารถหาได้ในโลกนี้” (Commager, 1968 :
484-485) พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่ง
การสร้างความสุขสงบ “ส่งเสริมความมีเสถียรภาพ
สันติภาพ สร้างความเสมอภาพ” (Thitapanyo,
2017 : 290) หลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดความสงบ
ทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และโลก

ซึ่งก่อให้เกิดความสุขสงบอย่างแท้จริง โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากจิตใจ และจากระดับปัจเจกชนขยายผลไปสู่มวลมนุษยชาติ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในด้านต่างๆ ทำให้การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การสื่อสารที่ไร้ขีดจำกัด ความรู้ที่มาจากแหล่งต่างๆ การก้าวเข้าสู่การแข่งขันพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีอุตสาหกรรมในเชิงพาณิชย์มากขึ้น และมีการค้าขายกันอย่างเสรี ทำให้คนในสังคมมีค่านิยมทางวัตถุสูงขึ้น เกิดการเอารัดเอาเปรียบเพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวกมากกว่าที่จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ขณะที่เน้นการเปลี่ยนแปลงของวัตถุอย่างต่อเนื่องนี้ ในทางตรงกันข้ามบุคคลในสังคมกลับมีปัญหาด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เกิดภาวการณ์ขาดสมดุลทั้งทางจิตใจ และทางวัตถุก่อให้เกิดปัญหาสังคมขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันกันในทุกวงการ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการแพร่ขยายของโรคเอดส์ การติดยาเสพติดอย่างรุนแรงในสังคม ตลอดจนปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม การบริการประชาชนจึงเป็นหนึ่งในภารกิจการ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ของกระทรวงมหาดไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่สะดวกทั่วถึง การประสานเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในระหว่างประชาชนกับข้าราชการ (Department Of Provincial Administration, 1990 : 7)

อำเภอหนองสองห้อง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ 514,504 ตารางกิโลเมตร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 78,030 คน มีอาณาเขตแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 12 ตำบล 137 หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อ ได้แก่ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอโนนศิลา อำเภอบ้านไผ่ และอำเภอเปือยน้อย ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม และอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพุทไธสง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอพล (Nong Song Hong District, Khon Kaen Province, 2017 : 3) ชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่นนั้น ต้องเผชิญกับปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในสังคมอันจะส่งผลกระทบต่อความสุขสงบในชีวิตของพวกเขา โดยทางหน่วยงานภาครัฐได้จัดให้มีส่วนราชการหน่วยงานต่างที่เป็นตัวแทนของรัฐตั้งอยู่ในพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ในการบำบัดความทุกข์ เพิ่มความสุขให้ประชาชน โดยการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาล การป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่าและทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาระงาต่างด้าวและการค้ามนุษย์ การคุ้มครองป้องกันช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับความเป็นธรรม และการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมตามนโยบายของรัฐบาล (Damrongtham Center of Nong Song Hong District, Khon Kaen Province, 2017 : 6; Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2000 : 167-168)

อำเภอหนองสองห้อง เป็นหน่วยงานของ รัฐที่ทำหน้าที่ให้บริการประชาชน โดยไม่เลือก ปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความ ยุติธรรมได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด เสมอภาค และทั่วถึง หน้าที่ของ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเป็นกลไกกำลัง สำคัญที่ขับเคลื่อนสร้างความสุขให้ดำเนินไปด้วย ความเรียบร้อย รวดเร็ว เป็นธรรม เพื่อให้ประชาชน ในชุมชนเกิดความเชื่อถือศรัทธาและทำให้บรรลุ เป้าหมายของหน่วยงานจึงจำเป็นต้องมีระบบงาน ที่ดี บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ จึงเห็นว่าหลัก ธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเหมาะสมที่จะนำมาใช้ โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็น ศาสนาที่คนไทยส่วนมากยอมรับนับถือ มีหลักธรรม ที่ครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้หลายกรณี โดยเฉพาะด้านการ ให้การบริการประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ส่ง ผลต่อความเป็นอยู่และความสุขของประชาชน ในชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจในการนำหลักธรรมเรื่อง หลักสังคหวัตถุ 4 นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสุข ในชุมชนเขตอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งปัจจุบันการพัฒนาสังคมและการสร้างสุขให้เกิ ดขึ้นในสังคมเป็นเรื่องสำคัญมาก ทำให้ผู้วิจัยต้องการ ที่จะศึกษากระบวนการสร้างสุขด้วยหลักหลักสังคห วัตถุ 4 ในชุมชนอำเภอหนองสองห้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาระัตถะของสังคหวัตถุ 4 และ หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการสร้างสุขในพระพุทธศาสนา

2. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นความทุกข์ของ ชาวชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาการสร้างสุขตามหลักสังคห วัตถุ 4 ของชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัด ขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents Study) โดยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสาร บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง วิจัยภาคสนามสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายได้มา โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยภาคสนาม (Field work) ด้วยเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัย สร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 นี้เป็นการ ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุข จากพุทธทศณะและนักปราชญ์ชาวพุทธ และหลัก สังคหวัตถุ 4 โดยเอกสารที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูล อ้างอิงที่มาจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Resources) ได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย ข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์พิเศษ รวมทั้งตำรา

พระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการหรือวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผลการวิจัยในระยะที่ 1 คือ กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นขั้นตอนเก็บข้อมูล โดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) จำนวน 35 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วย (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล จำนวน 5 รูป 2) นายอำเภอ ปลัดอำเภอ จำนวน 5 ท่าน 3) หัวหน้าส่วนราชการอำเภอหนองสองห้องจำนวน 5 ท่าน 4) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน และ 5) กำนันในชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จำนวน 10 คน ข้อมูลที่ได้ทั้ง 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการวิจัยเอกสาร และภาคสนามจะถูกนำมาวิเคราะห์ตามหลักพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนเป็นบทวิเคราะห์ซึ่งช่วยให้ได้แนวทางการสร้างสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยยึดตามวัตถุประสงค์เป็นหลัก นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา พร้อมแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำแบบสัมภาษณ์ลงปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้เสียจำนวนไม่เกิน 10 คน ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

5. นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนำมาประยุกต์ใช้ รายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยนำผลงานวิจัยทั้ง 2 ระยะ รวมทั้งผลการจัดทำสนทนากลุ่มมาประมวลผลแล้วเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. สรุปผลการวิจัย

สาระสำคัญของสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการสร้างสุขในพระพุทธศาสนา พบว่าสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการสงเคราะห์ เพราะเมื่อนุญช้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม คนในสังคมจึงต้องสงเคราะห์กัน รักใคร่ปรองดองกันทำให้สังคมราบรื่น มีความสงบ ช่วยยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานให้คนเกิดสามัคคี ได้แก่ ทานคือ การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ปิยวาจา การพูดด้วยน้ำใจ คำกล่าวที่สุภาพไพเราะอ่อนหวานมีประโยชน์มีเหตุผลจงใจให้เชื่อมั่นเชื่อถือ อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม สมานัตตาคือความมีตนเสมอคือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตน

เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และ
สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี
พระพุทธเจ้าได้วางหลักการไว้ว่า การเป็นผู้ให้
ความเป็นผู้มีวาจาที่น่ารัก ความเป็นผู้ประพฤติ
ประโยชน์ ความเป็นผู้มีมีตนสม่าเสมอคือหลักการ
คือ หัวใจของสังคหวัตถุ 4

สภาพที่เป็นความทุกข์ของชาวชุมชน
อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น พบว่า
ความทุกข์ของชุมชนอำเภอหนองสองห้อง
มาจากสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม
ความปลอดภัย ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันการดำเนิน
ชีวิตประจำวันของประชาชนมีสุขทุกข์คละกันไป
ในหลายมิติหลากหลายที่มา ปัญหาความเดือดร้อน
ทุกข์ยากของประชาชนในภาพรวมสรุป ได้แก่
ปัญหาการมีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย
ราษฎรไม่มีที่ดินทำกิน ราคาผลผลิตทางการเกษตร
ตกต่ำ น้ำท่วมนาข้าว ความเดือดร้อนรบกวน
จากวัยรุ่นมั่วสุมกัน ปัญหาจากการเล่นการพนัน
เกิดการลักขโมยของมีค่าในหมู่บ้าน น้ำท่วมพื้นที่
นาข้าวเสียหาย ปัญหาจากยาเสพติด ถนนได้รับความ
เสียหายประชาชนสัญจรเดินทางไปมาลำบาก
ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรขาดความรู้ด้าน
การตลาด เมื่อมีผลิตผลการเกษตรแล้วขายไม่เป็น
ปัญหาไฟฟ้าแสงสว่างในหมู่บ้าน ปัญหาความ
ยากจนของประชาชน ปัญหาขยะ ปัญหาเรื่องการ
ดูแลผู้สูงอายุ ปัญหา น้ำประปาไม่สะอาด ปัญหา
แนวเขตที่ดินที่สาธารณประโยชน์ที่ติดกับที่นาของ
ราษฎรไม่ชัดเจน เป็นต้น

การสร้างสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของ
ชุมชนอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

การสร้างความสุขให้ประชาชนอำเภอหนองสองห้อง
เชิงรุกได้มีการจัดทำโครงการแบ่งปันทุกข์ บำรุงสุข
เยี่ยมญาติยามแล้ง โดยในปี พ.ศ. 2560 นายอำเภอ
หนองสองห้อง พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการ
ประจำอำเภอ หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ได้เข้าไป
พบปะเยี่ยมเยียน ประชาคมแลกเปลี่ยนรับทราบ
ปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนและ
นโยบายของรัฐ ข่าวสารต่างๆ ของทางราชการ
ส่งบอกต่อประชาชนชุมชน จากจำนวน 12 ตำบล
137 หมู่บ้าน สิ่งที่ส่วนราชการนำเข้าไปพบพูดคุย
กับประชาชน คือ การแนะนำการดำเนินชีวิตตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการขยะ
มูลฝอย โทษพิษภัยของยาเสพติด ปัญหาความ
ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชน แนวทาง
การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัย
การกำจัดลูกน้ำยุงลายใช้เลือดออก การขึ้น
ทะเบียนเกษตรกรเพื่อขอรับความช่วยเหลือจาก
รัฐบาล การสมานฉันท์ สามัคคีปรองดอง

ผลจากการดำเนินงานตามโครงการเมื่อ
ประชาชนสะท้อนปัญหาความเดือดร้อนความ
ต้องการออกมาแล้ว หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้นำข้อมูลที่ได้รับ
กลับไปเป็นส่วนหนึ่งของการ พิจารณาจัดทำแผน
พัฒนาท้องถิ่นประจำปี แล้วนำแผนไปจัดทำเป็น
โครงการแก้ไขปัญหิต่างๆบรรจุไว้ในข้อบัญญัติ
งบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือขอรับการ
สนับสนุนเงินงบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ
ที่เกี่ยวข้อง จากข้อมูลที่ได้รับในการดำเนิน
โครงการ ได้กลับกลายเป็นแผนความต้องการของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงบ

ประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 งบประมาณการบริหารงานจำนวน 477,178,642 บาท โดยเฉลี่ยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีรายได้ นำมาพัฒนาท้องถิ่นเฉลี่ยแต่ละ 30-40 ล้านบาท

การสร้างสุขตามความหมายของผู้วิจัย ได้แก่ การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ โครงการแบ่งปันทุกข์บำรุงสุข เยี่ยมญาติเยี่ยมแลงของอำเภอหนองสองห้อง การดำเนินการของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอหนองสองห้อง โดยช่วยปลดเปลื้องสภาพที่เป็นความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจคนชุมชนอำเภอหนองสองห้องให้มีความสุข ตามความหมายคือ ความสงบ ความสบายกาย สบายใจ ความพอใจ ความเพลิดเพลินด้วยการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ การรู้จักแบ่งปันแจกจ่ายให้โอกาสกำหนดแผนนโยบายโครงการ และกิจกรรมต่างๆ (ทาน) การรู้จักพูดคุยนทนาด้วยความเห็นอกเห็นใจสื่อสารและประชาสัมพันธ์แผน นโยบายโครงการและกิจกรรมต่างๆ ด้วยความจริงใจ (ปิยวาจา) การลงไปทำประโยชน์สุขแก่ชาวบ้านตามนโยบายและตามหน้าที่แต่ละหน่วยงานองค์กร บุคคล ฯลฯ (อตถจริยา) และการรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนโครงการและกิจกรรมต่างๆ ติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ (สมานัตตตา) มาช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุน ส่งเสริมให้ชาวอำเภอหนองสองห้องได้มีชีวิตใช้ชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสบายใจ

5. อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อคนมีความสุข นอกจากทิศทั้ง 5 มารดาบิดา ครูอาจารย์ สมณพราหมณ์ บุตรภรรยา

คนรับใช้และคนงานแล้ว มิตรหรือเพื่อนยังเป็นผู้มีความยินดี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นมิตรอุปการะที่มีลักษณะ คือ เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์ของเพื่อน เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้ มีกิจจำเป็นช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก เป็นมิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ คือ บอกความลับแก่เพื่อน ปิดความลับของเพื่อน มีภัยอันตรายไม่ละทิ้งแม้ชีวิตก็สละให้ได้เป็นมิตรแนะนำประโยชน์มีลักษณะ คือ จะทำชั่วเสียหายคอยห้ามปรามไว้ คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟังบอกทางสุขทางสวรรค์ให้เป็นมิตรมีน้ำใจมีลักษณะ คือ เพื่อนมีทุกข์ พลอยทุกข์ด้วย เพื่อนมีสุข พลอยดีใจ เขาเตือนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน คนชุมชนอำเภอหนองสองห้องมีศูนย์ดำรงธรรมเป็นมิตรตามทิศทั้ง 6 มีบุคลากรที่จะทำหน้าที่รับเรื่องราวแห่งความทุกข์นั้นๆ ไว้ แล้วเข้าสู่กระบวนการสร้างสุขด้วยมีนายอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการที่ทำงานเชิงรุก พร้อมแบ่งเอาความทุกข์ ปันความสุขให้เอาทุกข์ที่คนชุมชนหนองสองห้องมีอยู่มาปลดเปลื้องด้วยสังคหวัตถุ 4 ใช้ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ใช้อริยาศัยไมตรี ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ ใช้ปิยวาจาพูดกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจพูดให้เกิดความเข้าใจดีสมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สงเคราะห์ด้วยอัตถจริยา
ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยช่วยเหลือ
กิจการต่างๆบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไข
ปัญหาและช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้าน
คุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีมีสมา
นิตตา กระทำสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลายกับ
ทุกคน ทำตัวให้เป็นคนน่ารัก น่าเคารพนับถือ
ให้ความร่วมมือการทำตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ
ภาวะ บุคคล คนหนองสองห้องก็จะมีแต่ความสุข
(Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto),
2007 : 11)

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างสุข

ด้วยสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนอำเภอหนองสองห้อง
เพื่อศึกษาสารัตถะของสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรม
ที่สัมพันธ์กับการสร้างสุขในพระพุทธศาสนา
ศึกษาสภาพที่เป็นความทุกข์ของชาวชุมชนอำเภอ
หนองสองห้อง ศึกษาการสร้างสุขตามหลักสังคห
วัตถุ 4 ของชุมชนอำเภอหนองสองห้อง โดยเมื่อ
บุคคลปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และวิธี
การที่ผู้วิจัยนำเสนอแล้ว ความความทุกข์ที่คน
ชุมชนอำเภอหนองสองห้องมีอยู่ ก็จะได้รับ
ปลดเปลื้อง คนชุมชนอำเภอหนองสองห้องมี
ชีวิตที่เปี่ยมด้วยความสุข ในการศึกษาวิจัยต่อไป
ควรมีการศึกษาถึงหลักธรรมอื่นๆทางพุทธศาสนา
นอกจากสังคหวัตถุ 4 ว่า มีหลักธรรมใดช่วยสร้าง
สุขให้กับชุมชนได้

References

- Bhikkhu, B. (2008). *Applied Buddhadhamma*. Bangkok : Thammathan Foundation.
- Commager, H. S. (1968). *An Economic Bill of Rights*. New York : Appleton Century Crofts.
- Damrongtham Center of Nong Song Hong District, KhonKaen Province. (2017). *Handbook of Justification*. KhonKaen : Nong Song Hong District.
- Department of Provincial Administration. (1990). Administrator, Status, Role, and Behavior in Delivering Service to People. *Thesaphiban*, 25(7), 7.
- Ketsripong, O. (2007). Sangaha-vatthu 4: Organizational Culture Conducive to Knowledge Management. *Productivity World*, 12(68), 43-46.
- Khumklong, N. (2010). Sufficient Economy Philosophy and Solving the Economic Problem: A case study of Ban Raman Tawantok Community. *Master Thesis in Security Resources Management*. Graduate School : Burapha University.
- Nong Song Hong District, KhonKaen Province. (2017). *Lecture Summary on Nong Song Hong District*. KhonKaen : Nong Song Hong District.

- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2000). *Dictionary of Buddhism*. 9th ed. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Thitapanyo, M. (2017). The Corporation and Movements of a Communal Consciousness though the Songkran Festival. Buddhist Innovation for Developing Thailand. *The 4th National and the 2nd International Conference 2017*. KhonKean : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKean Campus.
- Visalo, P. (2003). *Thai Buddhism in the Future: Trends and the way out of Crisis*. Bangkok : Sodsri-Saridwongso Foundation.

